

ปัญหาการควบคุมฉลากยาในสถานพยาบาลของ ผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510¹

ศิริรัตน์ อินทร์ดิษฐ์²

จากการศึกษาปัญหาการควบคุมฉลากยาในสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักทั่วไปของการคุ้มครองผู้บริโภค โภคและสิทธิผู้ป่วย และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเกิดความรู้ความเข้าใจ ในรากฐานแห่งความคิดของการคุ้มครองผู้บริโภค โภคและสิทธิผู้ป่วยอันนำมาสู่การเกิดกฎหมายผู้บริโภค รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภคในฐานะผู้บริโภคตามกฎหมาย

การควบคุมฉลากยาในสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมนั้น ผู้บริโภคอยู่ในฐานะของผู้ป่วยจึงควรได้รับการคุ้มครองทั้งด้านของผู้บริโภคและผู้ป่วย โดยทฤษฎีกฎหมายที่นำมาใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ การไม่ให้ความสำคัญกับความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา (Freedom of Will) ทำให้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคได้ขยายความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจไปสู่บุคคลอื่นที่มีไม่ใช่ซื้อสินค้าหรือบริการ เพียงแต่เป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือการละเมิดจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิดซึ่งใช้บทสันนิษฐานความผิด (Presumption of Fault) กำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายต้องรับผิดชอบได้เสมือนใจว่าผู้ผลิตหรือผู้ขายมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย แต่หากความเสียหายเกิดจากความประมาทเลินเล่อหรือความซำรุดบกพร่องเกิดภายหลังเพราะการกระทำของผู้บริโภค ผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย และหลักผู้ขายต้องระวัง (Caveat Venditor) ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนจากหลักผู้ซื้อต้องระวัง เมื่อพิจารณาประกอบกับสิทธิของผู้ป่วย ผู้ป่วยสามารถรับรู้ข้อมูลและทางเลือกในการรักษา เพื่อให้เกิดความอิสระในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการรักษา โดยผู้ป่วยถือว่าเป็นผู้บริโภคด้านสาธารณสุขจึงเห็นได้ว่าหลักการการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น ได้ถูกนำมาใช้กับการคุ้มครองผู้ป่วยด้วย

ทั้งนี้องค์การระหว่างประเทศได้มีการผลักดันการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคจนกระทั่งเกิดการพัฒนากฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองผู้บริโภคสากล ได้แก่ การคุ้มครองผู้บริโภคขององค์การสหประชาชาติ (United Nations Guidelines for Consumer Protection หรือ UNGCP) ซึ่งได้วางหลักการการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างกว้างๆ สำหรับเป็นแนวทางมาตรฐาน วิธีการ เพื่อให้ประเทศสมาชิก

---

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาการควบคุมฉลากยาในสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิชาตินนนท์ และ คณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา กักคิง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์จรุงเกียรติ

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปรับใช้กับกฎหมายภายในประเทศของตน และคณะกรรมการว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคของอาเซียน (ASEAN Committee on Consumer Protection หรือ ACCP) ที่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในรูปแบบอื่นที่แตกต่างไปจากเดิม คือ ไม่นับวิธีการหรือเป็นมาตรการทางกฎหมาย แต่เป็นวิธีการหรือแนวทางโดยมาตรการอื่น เช่น ระบบการเตือน การเรียกคืนสินค้า ยกเลิกสินค้าอันตราย การเยียวยาความเสียหายข้ามพรมแดน การแลกเปลี่ยนและร่วมมือในการคุ้มครองผู้บริโภค เน้นการที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับหรือเข้าถึงข้อมูลโดยผ่านการประสานงานและร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมให้การคุ้มครองผู้บริโภคมีความเข้มแข็ง และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

และในส่วนของกฎหมายภายในประเทศเองได้มีการรับรองถึงการคุ้มครองผู้บริโภคในกฎหมายสูงสุดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 46 บัญญัติให้สิทธิผู้บริโภคต้องได้รับความคุ้มครอง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิผู้บริโภค ทั้งนี้รายละเอียดของการคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ส่วนการคุ้มครองผู้บริโภคเฉพาะในเรื่องของยาปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 นอกจากนี้มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมผลตกยาในสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาได้แก่ พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 มีประเด็นพิจารณา ดังนี้

ประเด็นแรก “สถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม” พิจารณาตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 มาตรา 4 “สถานพยาบาล” ประกอบพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 มาตรา 4 “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม” ดังนั้นขอบเขตของ “สถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม” คือ สถานที่หรือยานพาหนะของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมโดยมีวัตถุประสงค์ในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม มักอยู่ในรูปแบบของ โรงพยาบาล คลินิก โพลีคลินิก

ประเด็นพิจารณาต่อมาผู้ป่วยถือว่าเป็นผู้บริโภคหรือไม่นั้น จากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 “ผู้บริโภค” ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 และมาตรา 8 และแนวคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ในคดีผู้บริโภค ศาลอุทธรณ์ได้มีคำวินิจฉัยว่าสถานพยาบาลไม่ว่ารูปแบบใด หากได้กระทำการตรวจรักษา ควบคุม ป้องกัน หรือการกระทำในทางประกอบโรคศิลปะนั้น มีลักษณะเป็นการรับจัดทำกรงานอย่างหนึ่ง เมื่อสถานพยาบาลได้เรียกเก็บค่ารักษาพยาบาลจากผู้ป่วยถือได้ว่ามีการเรียกค่าตอบแทน สถานพยาบาลจึงเป็นผู้ให้บริการและผู้ประกอบธุรกิจด้านสาธารณสุข หากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่อันมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการดังกล่าวแล้ว ผู้ป่วยถือเป็นผู้บริโภคคดีที่เกิดขึ้นจึงเป็นคดีผู้บริโภคที่ต้องดำเนินการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

ดังนั้น เมื่อผู้ป่วยถือเป็นผู้บริโภคตามกฎหมายผู้บริโภคแล้ว ผู้ป่วยควรได้รับการคุ้มครองสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ที่บัญญัติถึงสิทธิผู้บริโภค 5 ประการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา และสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

สำหรับการใช้ยา ฉลากยาถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ใช้แสดงข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับยา แต่ปรากฏว่าการควบคุมฉลากยาตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 41 (1) กำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมเพียงรักษาฉลากที่ผู้ผลิตจัดทำขึ้นให้ยังคงมีอยู่บนภาชนะหรือหีบห่อที่บรรจุยาเท่านั้น มิได้ระบุหน้าที่อื่นใดหรือกำหนดรูปแบบฉลากยาที่ได้จ่ายให้แก่ผู้ป่วย ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายและอุปสรรค ดังนี้

ประการที่หนึ่ง คือ ปัญหาการควบคุมฉลากยากรณีที่ได้จ่ายออกจากสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 41 (1) บัญญัติให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมมีหน้าที่เกี่ยวกับฉลากยาตามมาตรา 26 (5) กล่าวคือ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมมีหน้าที่เพียงรักษาฉลากยาให้ยังคงอยู่ที่ภาชนะหรือหีบห่อที่บรรจุยาเท่านั้น จึงเป็นการควบคุมฉลากยาเพียงในขั้นตอนการผลิตยาของผู้รับอนุญาตผลิตยาที่กำหนดว่าฉลากจะต้องประกอบด้วยข้อมูลใดบ้าง และไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมฉลากยากรณีที่ได้จ่ายออกจากสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมแต่อย่างใด ย่อมเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนผู้ใช้ยาไม่สมดังเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ที่ต้องการคุ้มครองผู้บริโภคในการใช้ยา และตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ให้การรับรอง ส่งผลให้ผู้ป่วยมิได้รับซึ่งสิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

ประการที่สอง คือ ปัญหาการควบคุมฉลากแต่เพียงต้นทางการผลิตจากผู้ผลิตถึงผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมแต่ไม่ได้ควบคุมจนถึงสิ้นสุดกระบวนการที่ยาถึงมือผู้ป่วย ผู้ป่วยมักได้รับยาโดยไม่มีฉลากยาหรือมักมีเพียงสรรพคุณของยาและวิธีการรับประทาน หรือมีเพียงวิธีการรับประทานเท่านั้น ซึ่งกฎหมายควบคุมฉลากยาเพียงในส่วนของผู้ผลิต และจากผู้ผลิตสู่สถานพยาบาลเท่านั้น แต่ไม่มีการควบคุมจนถึงสิ้นสุดกระบวนการที่ยาถึงมือผู้ป่วย ส่งผลให้ผู้ป่วยไม่สามารถทราบข้อมูลเบื้องต้นของยาที่ตนได้รับมา ซึ่งการให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ส่งผลต่อความปลอดภัยในการใช้ยาของผู้ป่วย ซึ่งสิทธิในการได้รับข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเพียงพอ และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ เป็นสิทธิผู้บริโภคที่กฎหมายให้ความคุ้มครองรวมถึงหลักการและแนวทางคุ้มครองผู้บริโภคสากล ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้การรับรองตามกฎหมาย

ประการที่สาม คือ ปัญหาการที่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายอื่นในการควบคุมฉลากยากรณียาที่ได้จ่ายออกจากสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม แต่ทั้งนี้ปรากฏในข้อบังคับและมาตรฐานอื่น ๆ เช่น โรงพยาบาลของรัฐและเอกชน มีมาตรฐานของสถานพยาบาล ได้แก่ การรับรองคุณภาพสถานพยาบาลของประเทศไทย หรือ HA (Hospital Accreditation) และการรับรองมาตรฐานสถานพยาบาลระดับสากล หรือ JCI (Joint Commission International) ซึ่งมีการประเมินครอบคลุมทั้งการรักษา ประสิทธิภาพ และสิทธิของผู้ป่วย การควบคุมฉลากยาที่จ่ายให้กับผู้ป่วยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สถานพยาบาลจะต้องมีการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าว ในส่วนของร้านขายยามีกฎหมายที่กำหนด คือ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดเกี่ยวกับสถานที่ อุปกรณ์ และวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชน ในสถานที่ขายยาแผนปัจจุบันตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2557 ข้อ 16 กำหนดให้ฉลากบนซองยาหรือภาชนะบรรจุยาที่ส่งมอบให้ผู้รับบริการประกอบด้วย ส่วนที่ 1. ชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ของร้านขายยา ส่วนที่ 2. ข้อมูลเพื่อให้ผู้รับบริการใช้ยาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ปลอดภัย และติดตามได้ ดังนั้น กฎหมายควรเล็งเห็นความสำคัญเพื่อให้เกิดความปลอดภัยของผู้ใช้ยา และคำนึงถึงสิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง เพียงพอ และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ จากการศึกษาค้นคว้าผู้ศึกษาจึงเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการที่ผู้บริโภคจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการควบคุมฉลากยากรณียาที่ได้จ่ายออกจากสถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 มาตรา 41 (1) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมถึงการควบคุมฉลากยาที่ส่งมอบให้กับผู้ป่วยไม่ว่าในกระบวนการรักษา บรรเทา ป้องกัน โรค ควรมีบทบัญญัติให้ฉลากยาประกอบด้วย ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ส่วนของชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ เพื่อให้เกิดติดต่อสอบถามเมื่อผู้ป่วยเกิดปัญหาจากการใช้ยา หรือเกิดข้อสงสัยในการรักษา และส่วนข้อมูลการใช้ยา ได้แก่ วันที่ ชื่อผู้รับบริการ ชื่อยา ความแรง จำนวนจ่าย ข้อบ่งใช้ วิธีใช้ยา ฉลากช่วย ชื่อผู้จ่ายยา เพื่อให้เกิดการใช้ยาอย่างถูกต้อง เหมาะสม ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถติดตามการใช้ยาของผู้ป่วยได้

2. ข้อเสนอแนะการออกบทบัญญัติกฎหมายในการควบคุมฉลากยาจนถึงสิ้นสุดกระบวนการที่ยาถึงมือผู้ป่วย การแก้ไขปัญหาอาจบัญญัติในรูปแบบของมาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ แยกออกมาจากกฎหมาย เฉพาะเพื่อให้ปรับกับสถานที่จ่ายยาที่มีทั้งสถานพยาบาลและร้านขายยา เพื่อเกิดการควบคุมฉลากยาตั้งแต่ต้นทางการผลิตจากผู้ผลิตจนถึงสิ้นสุดกระบวนการที่ยาถึงมือผู้ป่วยอย่างแท้จริง เช่น ข้อกำหนดในการตรวจประเมินร้านยาตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดเกี่ยวกับสถานที่ อุปกรณ์ และวิธีปฏิบัติทางเภสัชกรรมชุมชนในสถานที่ขายยาแผนปัจจุบันตามกฎหมายว่าด้วยยา พ.ศ. 2557 หรืออาจจะกระทำในรูปแบบของหลักเกณฑ์ข้อบังคับเพื่อให้เกิดการควบคุมฉลากยาเมื่อยาถึงมือผู้ป่วย เช่น การรับรองคุณภาพสถานพยาบาลของประเทศไทย หรือ HA (Hospital Accreditation) หรือการรับรองมาตรฐานสถานพยาบาลระดับสากล หรือ JCI (Joint Commission International) เป็นการควบคุมมาตรฐานของสถานพยาบาล โดย

ประเมินระบบงานและการรับรองคุณภาพของสถานพยาบาลรวมทั้งกำหนดมาตรฐานของสถานพยาบาล เพื่อให้เกิดการรับรองที่ครอบคลุมตั้งแต่ การบริหารจัดการ ระบบคุณภาพและความปลอดภัยผู้ป่วย ตลอดจน การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพและสิทธิผู้ป่วย จึงเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดการบังคับ ทางอ้อม เนื่องจากมาตรฐานดังกล่าวส่งผลต่อการต่อใบอนุญาตของสถานพยาบาล และเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด ความเชื่อมั่นในการเข้ารับบริการของประชาชน

3. ข้อเสนอแนะการออกบทบัญญัติกฎหมายอื่นในการควบคุมฉลากยากรณีที่ได้จ่ายออกจาก สถานพยาบาลของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม รัฐควรมีบทบาทออกกฎหมายในการแก้ปัญหาเชิงรุก ซึ่งการ แยกหน้าที่และความรับผิดชอบของแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล ตามความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น เพื่อให้มีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ และในด้านการจ่ายยา สามารถกระทำได้อย่างสมเหตุสมผล มีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ลดผลประ โยชน์ที่เกิดขึ้นจากการจ่ายยา ของแพทย์และเภสัชกร และมีการทำงานอย่างเป็นทีม อันนำมาสู่ประโยชน์และความปลอดภัยสูงสุดของ ผู้ป่วย ซึ่งการแยกระบบสั่งยาและจ่ายยาออกจากกัน เป็นระบบต้องเกิดจากการกำหนดทิศทางของรัฐใน การออกกฎหมายบังคับ

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

- ดาราดพร ธีระวัฒน์. **สัญญาผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสาร ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ. **กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา และเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.
- วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. **สิทธิผู้ป่วย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2537.
- สุขุม ศุภนิคย์. **คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557.
- หทัยกาญจน์ เชาวน์พูนผล. **กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคในงานเภสัชกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2558.

บทความ

พัชรพรพรรณ กิจพันธ์. “การแยกการสั่งยาออกจากจ่ายยา Separation of Prescribing and Dispensing.”

FDA Journal (พฤษภาคม-สิงหาคม 2560): 4-8.

มิ่งขวัญ ชนเศรษฐกร และวารณี บุญช่วยเหลือ. “การให้ข้อมูลยาแก่ผู้ป่วยของสถานพยาบาลประเภทที่ไม่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืนในจังหวัดชลบุรี.” **Thai Journal of Pharmacy Practice** 9, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2560): 15-26.

วิทยานิพนธ์

พงษ์พลอย สุขพงษ์. “แนวทางการคุ้มครองผู้บริโภคของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : ศึกษากรณีการเยียวยาความเสียหาย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

อัจฉรา วีระชาติ. “สิทธิของผู้ป่วย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

เอกสารอื่น ๆ

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. **Joint Commission International (JCI) มาตรฐานสถานพยาบาลระดับสากล** [Online]. Available URL: <http://www.medicalhub.org>. 2562 (กุมภาพันธ์, 20).

งานเวชระเบียน คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. **คู่มือระบบเวชระเบียน** [Online]. Available URL: <http://med.mahidol.ac.th/medicalrecord>, 2550. 2562 (กุมภาพันธ์, 25).

ลัฐกา เนตรทัศน์. **อาเซียนกับความร่วมมือด้านการคุ้มครองผู้บริโภค** [Online]. Available URL: <https://seven02.s3.amazonaws.com>, 2558. 2562 (กุมภาพันธ์, 25).

สมศักดิ์ จังตระกุล. **บทบาทการคุ้มครองผู้บริโภคในส่วนภูมิภาค** [Online]. Available URL: <http://elibrary.constitutionalcourt.or.th>, 2556. 2562 (กุมภาพันธ์, 25).

สรียา กาพสินธุ์. **การศึกษาบทบาทของคณะกรรมการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค** [Online]. Available URL: <http://www.ocpb.go.th>, 2556. 2562 (กุมภาพันธ์, 25).

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541.

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510.

_____. [แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2522].

_____. [แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยา (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2530].

พระราชบัญญัติวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ. 2547.

พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528.

พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556.

พระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. 2537.

พระราชบัญญัติวิชาชีพเทคนิคการแพทย์ พ.ศ. 2547.

พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสถานพยาบาล(ฉบับที่ 4)
พ.ศ. 2559.

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2552.

ประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องยาสามัญประจำบ้านแผนปัจจุบัน พ.ศ. 2542.

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ในคดีหมายเลขดำที่ ผบ. 986/2551.

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 23/2552.